

Byzantina Symmeikta

Vol 20 (2010)

BYZANTINA SYMMEIKTA 20

Βιβλιοκρισία του: Ioannis Chrysostomi de Davide et Saule homiliae tres, quas edidit FRANCESCA PROMETEA BARONE [Corpus Christianorum. Series graeca 70], Turnhout 2008.

Στυλιανός ΛΑΜΠΑΚΗΣ

doi: [10.12681/byzsym.1015](https://doi.org/10.12681/byzsym.1015)

Copyright © 2014, Στυλιανός ΛΑΜΠΑΚΗΣ

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

ΛΑΜΠΑΚΗΣ Σ. (2011). Βιβλιοκρισία του: Ioannis Chrysostomi de Davide et Saule homiliae tres, quas edidit FRANCESCA PROMETEA BARONE [Corpus Christianorum. Series graeca 70], Turnhout 2008. *Byzantina Symmeikta*, 20, 345–347. <https://doi.org/10.12681/byzsym.1015>

Ioannis Chrysostomi de Davide et Saule homiliae tres, quas edidit
FRANCESCA PROMETEA BARONE [Corpus Christianorum. Series graeca 70],
Turnhout 2008, σσ. LXII+86, ISBN 978-2-503-52797-0.

Ἡ σειρά Corpus Christianorum. Series graeca, τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου
Brepols, ἔχει ὡς ἀπώτερο στόχο νὰ ἀντικαταστήσει σταδιακὰ τὴν PG τοῦ
J. P. Migne, προσφέροντας σύγχρονες καὶ εὐχρηστες κριτικὲς ἐκδόσεις ποὺ
ἔχουν ἀξιοποιήσει ὅλα τὰ πορίσματα τῆς ἔρευνας καὶ ἀνταποκρίνονται
στὶς σύγχρονες φιλολογικὲς προδιαγραφές.

Ὁ 70ος τόμος, ποὺ παρουσιάζεται ἐδῶ, περιλαμβάνει τὴν κριτικὴ
ἐκδοση (ἀπὸ τὴν Francesca Prometea Barone), τῶν τριῶν ὁμιλιῶν τοῦ
Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου περὶ Δαυὶδ καὶ Σαοὺλ¹. Θέμα τῶν ὁμιλιῶν
εἶναι ἡ ὀργὴ καὶ ὁ ἱεράρχης προβάλλει τὴν ἀντίθεση τοῦ κακοῦ καὶ
ἐκδικητικοῦ Σαοὺλ καὶ τοῦ ὑπομονετικοῦ καὶ ἀνεξίκακου Δαυίδ.

Σύμφωνα μὲ τὶς προδιαγραφές τῆς σειρᾶς προτάσσεται περιεκτικὴ
εἰσαγωγή (σσ. xi-lxxii), στὴν προκειμένη περίπτωσι στὰ ἰταλικά,
διαρθρωμένη σὲ πέντε ἐνότητες: ἀρχικὰ γίνεται λόγος γιὰ τὸ θέμα καὶ τὴν

1. Ἡ διατριβὴ τῆς συγγραφέως, ποὺ ὑποστηρίχθηκε στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Palermo
τὸ 2006, εἶχε ὡς θέμα ἀκριβῶς τὴν κριτικὴ ἐκδοση, τὴν μετάφραση καὶ τὸν σχολιασμὸ τῶν
ὁμιλιῶν αὐτῶν. Παράλληλα ἔχει δημοσιευθεῖ καὶ σειρά ἀρθρῶν, στὰ ὁποῖα ἐξετάζονται
ἀναλυτικότερα τὰ θέματα τῆς κριτικῆς τοῦ κειμένου τῶν ὁμιλιῶν. Βλ. F. PROMETEA
BARONE, *Per un'edizione critica delle omelie De Davide et Saule di Giovanni Crisostomo,*
Augustinianum 45 (2005), 231-258.-Sir Henry Savile, editore delle omelie *de Davide*
et Saule di Giovanni Crisostomo: i suoi esemplari, il suo testo, *Sacris Erudiri* 46 (2007),
89-109.-Per la costituzione del testo delle omelie *de Davide et Saule* di Giovanni Crisostomo:
le interpolazioni penetrate nel testo, *Sileno* 34 (2008), 193-210.- Per la costituzione del testo
delle omelie *de Davide et Saule* di Giovanni Crisostomo (2): note di commento filologico,
Sileno 35 (2009), 237-247.- Per la costituzione del testo delle omelie *de Davide et Saule* di
Giovanni Crisostomo (3). Luoghi corrotti, congetture, *Orpheus* 30 (2009), 223-240.

χρονολόγηση τῶν ὁμιλιῶν (σσ. xi-xix). Ἐκφωνήθηκαν στὴν Ἀντιόχεια ἕναν χρόνον περίπου μετὰ τὴν χειροτονία τοῦ Χρυσοστόμου, τὸ Πάσχα τοῦ 387, καὶ συνδέονται μὲ τὰ γεγονότα τῆς Σαρακοστῆς τοῦ ἔτους ἐκείνου: εἶναι γνωστὸ ὅτι οἱ κάτοικοι ξεσηκώθηκαν (ἐξ αἰτίας τῶν φόρων ποὺ τοὺς ἐπεβλήθησαν ἀπὸ τὸν Θεοδόσιο Α΄), καὶ κατέστρεψαν μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἀγάλματα τοῦ ἴδιου καὶ τῆς οἰκογένειάς του. Ἡ συγγραφέας φαίνεται νὰ συμφωνεῖ μὲ τὴν ἄποψη ὅτι οἱ ὁμιλίες τοποθετοῦνται μετὰ τὸ Πάσχα, ὅταν πλέον μὲ τὴν μεσολάβηση τοῦ ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ εἶχε ἀπαλυνθεῖ ἡ ὀργὴ τοῦ αὐτοκράτορα. Εἶναι εὐνόητο λοιπὸν γιὰ ποιὸν λόγο ὁ Χρυσόστομος ἐπέλεξε τὶς συγκεκριμένες βιβλικὲς μορφές τοῦ Δαυὶδ καὶ τοῦ Σαουλ.

Ἡ δευτέρα καὶ ἡ τρίτη ἐνότητα τῆς εἰσαγωγῆς (σσ. xx- xxxvii καὶ xxxviii-lxii), ἐξετάζουν τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἄμεση παράδοση τοῦ κειμένου: παρουσιάζονται ἀναλυτικὰ καὶ συγκρίνονται τὰ 41 χειρόγραφα ποὺ παραδίδουν τὶς ὁμιλίες, καὶ καταρτίζεται τὸ στέμμα (σ. lxii). Πολὺ ἐνδιαφέρουσα εἶναι καὶ ἡ ἔμμεση παράδοση τοῦ κειμένου, ποὺ παρουσιάζεται στὴν τέταρτη ἐνότητα (σσ. lxiii- lxxv): τμήματα ἀπὸ τὴν τρίτη ὁμιλία ἀναπαράγονται στὴν ψευδοχρυσοστομικὴ ὁμιλία *κατὰ τῶν θεάτρων* (CPG 4653= PG 56, 541-554), ἀγνώστου συγγραφέα καὶ ἀβέβαιης χρονολογίας. Ἀποσπάσματα καὶ ἀπὸ τὶς τρεῖς ὁμιλίες ἀνιχνεύονται καὶ σὲ πέντε ἀπὸ τὶς Ἐκλογές ποὺ ἔχουν συμπεριληφθεῖ στὴν ἐρανιστικὴ συλλογὴ τοῦ Θεοδώρου Δαφνοπάτη², τοῦ 10ου αἰ., ὅποτε πιθανότατα εἶχαν χρησιμοποιηθεῖ χειρόγραφα παλαιότερα ἐκείνων ποὺ διαθέτουμε, πράγμα ποὺ παρουσιάζει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν κριτικὴ τοῦ κειμένου³. Ἐπίσης, ἡ τρίτη ἀπὸ τὶς ὁμιλίες διασώζεται καὶ σὲ κοπτικὴ μετάφραση, ἡ ὁποία ἀνάγεται πιθανότατα στὸν 5. αἰ., εἶναι δηλαδὴ πολὺ παλαιότερη ὢλων τῶν ἐλληνικῶν χειρογράφων ποὺ παραδίδουν

2. Βλ. PG 63, 567-902. Παραδόξως ἡ ἐρανιστικὴ αὐτὴ συλλογὴ δὲν ἀναφέρεται στὸ κλασσικὸ βιβλίον τοῦ P. LEMERLE, *Le premier humanisme byzantin*, Paris 1971. Ἀποτελεῖ πάντως τυπικὸ δεῖγμα τοῦ ἐγκυκλοπαιδισμοῦ τοῦ 10ου αἰ. Βλ. J. DARROUZÈS-L. G. WESTERINK, *Théodore Daphnopatès, Correspondance*, Paris 1978, 6 καὶ A. KAZHDAN, *A History of Byzantine Literature, 850-1000*, vol. 2, Athens 2006, 152 καὶ 314, ὅπου καὶ παραπομπὴ στὴν μελέτη τοῦ M. G. DE DURAND, *La colère chez s. Jean Chrysostome*, *Revue des sciences religieuses* 67 (1993), 61-78.

3. Τὸ θέμα εἶχε ἀπασχολήσει τὴν συγγραφέα καὶ στὴν μελέτη τῆς *Le omelie de Davide et Saule* di Giovanni Crisostomo nelle *Eclogae* di Teodoro Dafnopata, *Orpheus* n.s. 28 (2007), 1-24.

τὸ συγκεκριμένο κείμενο⁴. Καὶ ἡ πέμπτη καὶ τελευταία ἐνότητα τῆς εἰσαγωγῆς (σσ. lxxv-lxxxι) ἀναφέρεται στὶς ἔντυπες ἐκδόσεις τῶν ὁμιλιῶν καὶ στὶς ἀμοιβαῖες σχέσεις τους.

Ἀκολουθεῖ (σσ. 1-77), ἡ ἔκδοση τῶν κειμένων, μὲ τὴν γνωστὴ ἐπιμέλεια τῶν τόμων τῆς σειρᾶς. Τὸ μόνο ποὺ ξενίζει εἶναι τὸ ὅτι σὲ περιπτώσεις ἔκθλιψης, ἢ ἀπόστροφος προσκολλᾶται στὸ φωνῆεν τῆς λέξης ποὺ ἀκολουθεῖ χωρὶς διάστημα (βλ. π.χ. ἀλλ'ἦ, παρ'αὐτοῦ, καθ'ἑαυτοῦ, Ἴν'οὔν καὶ πάρα πολλὰ ἄλλα παρόμοια), κάτι ποὺ προφανέστατα ὀφείλεται στὸ ὅτι τηρεῖται ὀρθογραφικὴ συνήθεια τῆς ἰταλικῆς καὶ τῆς γαλλικῆς, ποὺ δὲν ἀκολουθεῖται ὅμως σὲ ἐλληνικὰ κείμενα.

Τὴν ἔκδοση συμπληρώνουν δύο σύντομοι πίνακες τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν βιβλικῶν χωρίων (σσ. 79-82).

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΛΑΜΠΑΚΗΣ

Ἰνστιτοῦτο Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν/ΕΙΕ

4. Βλ. καὶ F. P. BARONE, Una versione copta dell'omelia *De Davide et Saule* III di Giovanni Crisostomo tradita da un papiro del Museo Egizio di Torino (VIII Orlandi), *OCP* 75 (2009), 483-493.

